

LYHYT KUVAUS INARINSAAMEN KIELESTÄ

INARINSAAMEN AAKKOSET

Inarinsaame käyttää samoja aakkosia kuin suomikin. Niiden äännearvo on sama kuin suomessa.

Inarinsaamelle tyypillisiä aakkosia:

â – redusoitunut a: *moonnâđ* ‘mennä’; IPA: ə

á (ja myös suomessa esiintyvä ä) – molempien äännearvo sama kuin suomen ä:n. (Ero syntynyt siitä, että vanhoilla kielenpuhujilla á on ollut erilainen kuin ä.); IPA: æ

đ – sama kuin /th/ engl. sanassa *the*: *moonnâđ* ‘mennä’; IPA: ʤ

ŋ – sama kuin suomen nk: ng: *aurinko*, *auringon*; *jiäŋŋuđ* ‘jäättyä’; IPA: ŋ

š – /sh/ engl. sanassa *dish*, *šalde* ‘silta’; IPA: ʃ

č /tš/: *koččođ* ‘kutsua’; IPA: tʃ

ž /dš/ - *uážžuđ* ‘saada’; IPA: dʒ

INARINSAAMEN KAKSI ORTOGRAFIAA

Tavallinen ortografia

Tavallinen ortografia on käytössä arkipäivän kirjoittamisessa. Periaatteessa se on samantyyppinen kuin suomessakin: pitkät äänteet kirjoitetaan kahdella kirjainmerkillä, lyhyet yhdellä. Poikkeuksena suomen kirjoittamiseen nähden ovat inarinsaamelle tyypilliset puolipitkät äänteet, jotka kirjoitetaan lyhyinä. Puolipituus esiintyy yksinäiskonsonanteissa ja –vokaaleissa.

Esimerkkejä pituuksista:

Lyhyet ja pitkät vokaalit ja konsonantit: *tullâ* ‘tuli’ (y.nom.): *tuulâ* ‘tulen, tulta’ (y.gen.+akk.): *tuulâst* ‘tulessa, tulesta’ (y.lok.).

Alleviivattu konsonantti on puolipitkä: *kylê* ‘kala’ (y.nom.); *tuulân* ‘tuleen’ (y.ill.).

Inarinsaamessa on myös tapauksia, joissa puolipituus erottaa vahvan ja heikon asteen, ja samassa sanassa esiintyy vokaalien venymistä. Seuraavissa esimerkeissä alleviivattu konsonantti on puolipitkä ja lihavoidut vokaalit ovat venytettyjä: *manê* ‘muna’ : *manê* munan, *munaa*; *tilê* ‘tila’ : *tilê* ‘tilan, tilaa’. Konsonantin puolipituus ja vokaalien venyminen eivät siis näy ortografiassa. Vastaavia sanapareja on suhteellisen paljon.

Sanakirjaortografia

Sanakirjoissa ja myös oppikirjoissa käytetään tarkempaa ortografiaa kuin tavallisessa kirjoituksessa. Tällöin saadaan näkyviin inarinsaamelle tyypilliset morfofonologiset ilmiöt kuten edellä mainittu puolipituus sekä diftongien / vokaalien keston ilmaiseminen (pitkä vai lyhyt diftongi).

Sanakirjaortografiassa käytetään kahta tarkennusmerkintää, joita ei esiinny normaalissa ortografiassa:

Piste konsonantin alla: Näin merkitään yksittäisen konsonantin puolipituutta. Tässä merkintätavassa on omat hankaluutensa: tekstiä kirjoitettaessa piste näkyy huonosti, eli esimerkiksi oppikirjoissa ko. puolipitkää konsonanttia on merkitty joko lihavoidulla konsonantilla tai sitten tietyllä koodilla, joka on myöhemmin muutettu sellaiseksi, että se ilmaisee pistettä konsonantin alla.

Pituusmerkki ‘: Pituusmerkintää käytetään kolmessa tapauksessa:

- a) **Konsonanttien väliin merkittynä** se osoittaa seuraavaa: 1. tavun diftongi on lyhyt ja keskuskonsonantiston ensimmäinen osa pitkä: *uáʒʒud* ‘saada’; *vyeʹgiđ* ‘lähteä’; *mielʹkki* ‘maito’
- b) **Heti diftongin jälkeen merkittynä** (ennen konsonantistoa) se osoittaa diftongin lyhyttä: *uáʒudiđ* ‘yrittää saada’; *vyeʹlgidijn* ‘lähtiessä’; *mieʹlhijnis* ‘maitonsa kanssa’
- c) **Heti ensitavun yksinäisvokaalin jälkeen merkittynä** se osoittaa sitä, että kyseessä on venytetty vokaali. Venyminen vaikuttaa myös toisen tavun vokaalin kestoan, mutta tätä ei erikseen merkitä. Esimerkkejä: *aʹlge* ‘pojan, poikaa’; *puʹško* ‘hauen, haukea’ (ääntäminen hyvin lähellä pitkä: /*aalgee*/, /*puuško*/, eli ei virhe ääntää pitkänäkään).

INARINSAAMEN NOMINITAIVUTUS – SIJAMUODOT

Kielen nominit voivat olla paritavuisia (kaksi- tai nelitavuisia), kolmitavuisia tai supistumia. Sanojen tavuluvun voi parhaiten laskea monikon nominatiivista. Kaksitavuisissa sanoissa esiintyy kaksi tavua, samoin supistumisissa. Supistumat erottaa jälkitavun pitkästä vokaalista y.genetiivissä ja akkusatiivissa.

Vartalotyyppjä on kussakin alaluokassa paljon, ja jokaisessa alaluokassa on omat äänne muutoksensa. Näitä ei tähän tule kattavasti. Tätä varten teen yksityiskohtaisemman luokittelun kieliteknologiaprojektissa ja käsittelen sanoja tyypeittäin. Esitän tässä ne seikat, jotka ovat tyyppillisiä sanojen tavulukua ajatellen.

Nominatiivi

Yksikkö: ei päätettä

Kaksitavuiset: vahva aste; ks. hattâ, kyeLi, alme

Kolmitavuiset:

1) Pituusvaihtelulliset vartalot, ei astevaihtelua:

1a) 1. tavun vokaali on pitkä ja 2. tavun vokaali on lyhyt: ks. haammân

1b) 1. tavun vokaali on lyhyt ja 2. tavun vokaali pitkä: ks. kappeer

2) Sanassa esiintyy sekä astevaihtelu että pituusvaihtelu

2a) Vartalot, joissa pituusvaihtelu on ainoastaan astevaihtelun osana: ks. veeskir(: viäsʹkár: viäsʹkáreh); kvantitatiivinen astevaihtelu ei näy ortografiassa; y. gen-akk. + m. nom. ei ole pituusvaihtelua (vrt. 2b)

2b) Vartalot, joissa pituusvaihtelu esiintyy sekä astevaihtelun osana että myös muualla sanassa: *eres* (: iärrás: iäʹráseh) ‘toinen, muu’; *times* (: timmáás: tiMáseh) ‘pehmeä’. Näissä sanoissa esiintyy astevaihtelu, mutta esim. y.gen-akk ja m.nom.:ssa näkyy myös vokaalien / diftongien pituusvaihtelu.

Supistumat: ei vaihtelua: ks. *lättee*; astevaihtelu ja muu vaihtelu: ks. *käärbis* ja *suálui*

Monikko: päätte: -h

Kaksitavuiset: vartalo heikkoasteinen (hattâ, kyeli, alme): Vartalo sama kuin yks. gen.-akk. + sijapäätte –h

Kolmitavuiset:

a) Sanassa ei esiinny vaihtelua: sama vartalo kuin y. nom. + sidevokaali –e- + sijapäätte –h: alttareh, puttâleh

b) Pituusvaihtelulliset vartalot, ei astevaihtelua. Pituusvaihtelullinen lyhentymävartalo seuraavien sääntöjen mukaisesti:

b1) 1. tavun vokaali on pitkä ja 2. tavun vokaali lyhyt: 1. tavun vokaali lyhenee, keskuskonsonantisto lyhenee pitkästä puolipitkäksi: Pituusvaihtelullinen lyhentymävartalo + sidevokaali –e- + sijapäätte –h: haammân -> haMân+e+h

b2) Jos 1. tavun vokaali on lyhyt ja 2. tavun vokaali pitkä: keskuskonsonantisto lyhenee pitkästä puolipitkäksi, 2. tavun vokaali lyhenee (1. ja 2. tavun vokaalit ääntyvät venytettyinä): kappeer: kaper+e+h

c) Sanassa esiintyy sekä astevaihtelu että pituusvaihtelu

c1) Vartalot, joissa pituusvaihtelu on ainoastaan astevaihtelun osana: veeskir: viäs'kár: viäs'kár+e+h (kvantitatiivinen astevaihtelu, ei näy ortografiassa); y. gen-akk. + m. nom. ei ole pituusvaihtelua (vrt. c2). Vartalona käytetään y. gen.-akk. vartaloa.

c2) Vartalot, joissa pituusvaihtelu esiintyy myös muualla sanassa kuin astevaihtelun alaisessa keskuskonsonantistossa: eres: iärrás: iä'rás+e+h 'toinen, muu'; times: timmáás: tiMás+e+h 'pehmeä' (kvantitatiivinen astevaihtelu, mutta esim. y.gen-akk ja m.nom.:ssa näkyy myös vokaalien / diftongien pituusvaihtelu).

Supistumat

Vartalona käytetään y.gen-akk. vartaloa:

y.nom. lättee: y.gen.-akk. lättee -> lättee + h

Vaihtelulliset vartalot:

y. nom. suálu: y.gen.-akk. suol'luu -> suol'luu +h

y.nom. käärbis: y.gen-akk. kárbá -> kárbá+h

Tavulukku muistuttaa 2-tavuisia sanoja; supistumassa pitkä jälkitavun vokaali.

Genetiivi

Yksikkö:

Kaksitavuiset: Oma taivutusvartalonsa

Kolmitavuiset:

- 1) Sanassa ei esiinny vaihtelua: *alttar, puttâl*
- 2) Pituusvaihtelulliset vartalot, ei astevaihtelua: vartalo sama kuin y.nom. (haammân, kappeer)
- 3) Sanassa esiintyy sekä astevaihtelu että pituusvaihtelu

3a) Vartalot, joissa pituusvaihtelu on ainoastaan astevaihtelun osana: ks. veeskir, y. gen. viäs'kár. Sanalla oma taivutusvartalonsa genetiivissä (ja sama vartalo y. akkusatiivissa).

3b) Vartalot, joissa pituusvaihtelu esiintyy sekä astevaihtelun osana että myös muualla sanassa: *eres* : y.gen.-akk. *iärrás*; *times*: y.gen.-akk. *timmás* 'pehmeä'. Näissä sanoissa esiintyy astevaihtelu, ja lisäksi y.gen.-akk (ja m.nom.:ssa) näkyy vokaalien / diftongien pituusvaihtelu. Sanalla oma taivutusvartalonsa genetiivissä (ja sama vartalo y. akkusatiivissa).

Supistumat:

lättee; y. gen. (+akk.) sama vartalo kuin y. nom.

Vaihtelulliset vartalot:

käärbis: y. gen. + akk. *kárbá* ; *oma vartalonsa*

suálu: y. gen. + akk. *suol'luu*; *oma vartalonsa*

Monikko: m.gen. päätte: -i; Mikäli sana loppuu -i:hin, päätte on siinä tapauksessa -j.

Kaksitavuiset: vartalo heikkoasteinen (hattâ, kyeli, alme): Vartalo sama kuin yks. gen.- akk. + sijapäätte -i: haatâ + i; Joissakin sanoissa esiintyy äännevaihtelua: kyeli -> kuoli + j / kuo'li + j (ye > uo jälkitavun ij:n edellä); alme -> oolmi + j (a > oo jälkitavun ij:n edellä).

Kolmitavuiset:

a) Sanassa ei esiinny vaihtelua: sama vartalo kuin y. nom. + sidevokaali -i- + sijapäätte -j: alttar+i+j, puttâl+i+j

b) Pituusvaihtelulliset vartalot, ei astevaihtelua. Pituusvaihtelullinen lyhentymävartalo seuraavien sääntöjen mukaisesti:

b1) 1. tavun vokaali on pitkä ja 2. tavun vokaali lyhyt: 1. tavun vokaali lyhenee, keskuskonsonantisto lyhenee pitkästä puolipitkäksi: Pituusvaihtelullinen lyhentymävartalo + sidevokaali -i- + sijapäätte -j: haammân -> haMân+i+j

b2) Jos 1. tavun vokaali on lyhyt ja 2. tavun vokaali pitkä: keskuskonsonantisto lyhenee pitkästä puolipitkäksi, 2. tavun vokaali lyhenee (1. ja 2. tavun vokaalit ääntyvät venytettyinä): kappeer: kaper+i+j

c) Sanassa esiintyy sekä astevaihtelu että pituusvaihtelu

c1) Vartalot, joissa pituusvaihtelu on ainoastaan astevaihtelun osana: veeskir: viäs'kár: viäs'kár+i+j (kvantitatiivinen astevaihtelu, ei näy ortografiassa); m. genetiivissä on pituusvaihtelu konsonantistossa, ei ortografinen. Vartalona käytetään y. gen.-akk. vartaloa.

c2) Vartalot, joissa pituusvaihtelu esiintyy myös muualla sanassa kuin astevaihtelun alaisessa keskuskonsonantistossa: *eres: iárrás: iá'Rás+i+j* 'toinen, muu'; *times: timmáas: tiMás+i+j* 'pehmeä' (kvantitatiivinen astevaihtelu, mutta esim. y.gen-akk ja m.nom.:ssa näkyy myös vokaalien / diftongien pituusvaihtelu). Monikon genetiivissä käytetään y.gen.-akk. vartaloa, joka lyhenee.

Supistumat

Monikon genetiivin muodostuksessa vartalona käytetään y.gen-akk. vartaloa, josta pitkä vokaali lyhenee:

y.nom. *lättee*: y.gen.-akk. *lättee* -> lätte + i
y. nom. *suálui*: y.gen.-akk. *suolluu* -> suollu + i
y.nom. *käärbis*: y.gen.-akk. *kárbá* -> kárbá+i

Tavuluku muistuttaa 2-tavuisia sanoja; supistumassa pitkä jälkitavun vokaali.

Illatiivi

Yksikkö: päätte: kaksi- ja kolmitavuisilla –n; supistumilla yleensä –i, paitsi -is-päätteisillä sanoilla –s

Kaksitavuiset: vahva aste, taivutusvartalona y.nom. vartalo. Yksikön illatiivissa esiintyy paljon erilaisia äänne muutoksia, jotka ovat sanatyypeittäin spesifioitavissa.

Kaksitavuiset: *hattâ* -> *haatâ* + n (vahva aste, vok.pidentymä + kons. lyhentymä), *kyeLi* -> *kuáLá* + n (tässä sanatyypissä i > á-muutos, jonka yhteydessä 1. tavussa diftonginmuutos ye > uá); *alme* -> *aalma* + n (vahva aste, vok.pidentymä + kons. lyhentymä; tässä e-vartalotyypissä 2. tavun e > a).

Kolmitavuiset:

a) Sanassa ei esiinny vaihtelua: sama vartalo kuin y. nom. + sidevokaali –â- + sijapäätte –n: *alttar+â+n*, *puttâ+â+n*

b) Pituusvaihtelulliset vartalot, ei astevaihtelua. Pituusvaihtelullinen lyhentymävartalo seuraavien sääntöjen mukaisesti:

b1) 1. tavun vokaali on pitkä ja 2. tavun vokaali lyhyt: 1. tavun vokaali lyhenee, keskuskonsonantisto lyhenee pitkästä puolipitkäksi: Pituusvaihtelullinen lyhentymävartalo + sidevokaali –â- + sijapäätte –n: *haammân* -> *haMân+â+n*

b2) Jos 1. tavun vokaali on lyhyt ja 2. tavun vokaali pitkä: keskuskonsonantisto lyhenee pitkästä puolipitkäksi, 2. tavun vokaali lyhenee (1. ja 2. tavun vokaalit ääntyvät venytettyinä): *kappeer*: *kaper+â+n*

c) Sanassa esiintyy sekä astevaihtelu että pituusvaihtelu

c1) Vartalot, joissa pituusvaihtelu on ainoastaan astevaihtelun osana: veeskir: viäs'kár: viäs'kár+â+n (kvantitatiivinen astevaihtelu, ei näy ortografiassa); y. illatiivissa on astevaihtelu konsonantistossa, ei ortografinen. Vartalona käytetään y. gen.-akk. vartaloa.

c2) Vartalot, joissa pituusvaihtelu esiintyy myös muualla sanassa kuin astevaihtelun alaisessa keskuskonsonantistossa: *eres: iärrás: iä'Rás+i+j* 'toinen, muu'; *times: timmáás: tiMás+â+n* 'pehmeä' (kvantitatiivinen astevaihtelu, vokaalien / diftongien pituusvaihtelu). Yksikön illatiivissa käytetään y.gen.-akk. vartaloa, joka lyhenee.

Supistumat

Y. illatiivin muodostuksessa vartalona käytetään y.gen.-akk. vartaloa, josta pitkä vokaali lyhenee. Ensimmäisessä kahdessa tapauksessa muoto on samannäköinen kuin monikon genetiivi:

y.nom. *lättee*: y.ill. *lättee* -> lätte + i
y. nom. *suálui*: y.ill. *suol'luu* -> suol'lu + i

y.nom. *käärbis*: y.ill. *kárbá* -> kárbá+s

Monikko:

Kaksitavuiset: vartalo heikkoasteinen (hattâ, kyeli, alme): Vartalo sama kuin yks. gen.-akk. + id (i on monikon tunnus, -d illatiivin tunnus)
hattâ -> hattâ + i + d, kyeli -> kuoli + j + d (ye > uo jälkitavun ij:n edellä); alme -> olmi + j + d (a > o jälkitavun ij:n edellä).

Kolmitavuiset:

a) Sanassa ei esiinny vaihtelua: sama vartalo kuin y. nom. + á + i + sijapäätte -d: alttar+á+i+d, puttâl+á+i+d

b) Pituusvaihtelulliset vartalot, ei astevaihtelua. Pituusvaihtelullinen lyhentymävartalo seuraavien sääntöjen mukaisesti:

b1) 1. tavun vokaali on pitkä ja 2. tavun vokaali lyhyt: 1. tavun vokaali lyhenee, keskuskonsonantisto lyhenee pitkästä puolipitkäksi: Pituusvaihtelullinen lyhentymävartalo + sidevokaali -á- + monikko i + sijapäätte -d: haammân -> haMân+á+i + d

b2) Jos 1. tavun vokaali on lyhyt ja 2. tavun vokaali pitkä: keskuskonsonantisto lyhenee pitkästä puolipitkäksi, 2. tavun vokaali lyhenee (1. ja 2. tavun vokaalit ääntyvät venytettyinä): kappeer: kaper+á + i+d

c) Sanassa esiintyy sekä astevaihtelu että pituusvaihtelu

c1) Vartalot, joissa pituusvaihtelu on ainoastaan astevaihtelun osana: veeskir: viäs'kár: viäs'kár+á+i+d (kvantitatiivinen astevaihtelu, ei näy ortografiassa. Vartalona käytetään y. gen.-akk. vartaloa.

c2) Vartalot, joissa pituusvaihtelu esiintyy myös muualla sanassa kuin astevaihtelun alaisessa keskuskonsonantistossa: *eres: iärrás: iä'Rás+á + i+d* 'toinen, muu'; *times: timmáás: tiMás+á+i+d* 'pehmeä' (kvantitatiivinen astevaihtelu, mutta esim. y.gen.-akk ja m.nom.:ssa näkyy myös vokaalien / diftongien pituusvaihtelu). Monikon genetiivissä käytetään y.gen.-akk. vartaloa, joka lyhenee.

Supistumat

Monikon illatiivin muodostuksessa vartalona käytetään y.gen-akk. vartaloa, josta pitkä vokaali lyhenee. Monikon illatiivin muodostus on kaikissa tapauksissa samanlainen:

y.nom. *lättee*: y.gen.-akk. *lättee* -> lätte + i + d
y. nom. *suálu*: y.gen.-akk. *suolluu* -> suollu + i + d
y.nom. *käärbis*: y.gen.-akk. *kárbá* -> kárbá+i + d

Lokatiivi

Yksikkö: –st

Kaksitavuiset: heikko aste, taivutusvartalona y.gen. vartalo. Yksikön lokatiivissa esiintyy heikon asteen pidentymä.

Kaksitavuiset: *hattâ* -> *haatâ + st* (heikko aste), *kyeLi* -> *kye'lee+ st* (tässä sanatyypissä *i* > *ee*-muutos, jonka yhteydessä 1. tavussa diftonginmuutos *ye* (pitkä dift.) > *ye'* (lyhyt dift., ei ortografinen muutos); *alme* -> *alme + st* (vahva aste, vok.pidentymä + kons. lyhentymä; tässä e-vartalotyypissä 2. tavun e > a).

Kolmitavuiset:

a) Sanassa ei esiinny vaihtelua: sama vartalo kuin y. nom. + sidevokaali –i- + sijapäätte –st: *alttar+i+st*, *puttâl+i+st*

b) Pituusvaihtelulliset vartalot, ei astevaihtelua. Pituusvaihtelullinen lyhentymävartalo seuraavien sääntöjen mukaisesti:

b1) 1. tavun vokaali on pitkä ja 2. tavun vokaali lyhyt: 1. tavun vokaali lyhenee, keskuskonsonantisto lyhenee pitkästä puolipitkäksi: Pituusvaihtelullinen lyhentymävartalo + sidevokaali –i- + sijapäätte –st: *haammân* -> *haMân+i+st*

b2) Jos 1. tavun vokaali on lyhyt ja 2. tavun vokaali pitkä: keskuskonsonantisto lyhenee pitkästä puolipitkäksi, 2. tavun vokaali lyhenee (1. ja 2. tavun vokaalit ääntyvät venytettyinä): *kappeer*: *kaper+i+st*

c) Sanassa esiintyy sekä astevaihtelu että pituusvaihtelu

c1) Vartalot, joissa pituusvaihtelu on ainoastaan astevaihtelun osana: *veeskir*: *viäs'kár*: *viáskár+i+st* (kvantitatiivinen astevaihtelu, ei näy ortografiassa); y. lokatiivissa on astevaihtelu konsonantistossa, ei ortografinen. Vartalona käytetään y. gen.-akk. vartaloa.

c2) Vartalot, joissa pituusvaihtelu esiintyy myös muualla sanassa kuin astevaihtelun alaisessa keskuskonsonantistossa: *eres*: *iärrás*: *iä'Rás+i+st* 'toinen, muu'; *times*: *timmáás*: *tiMás+i+st* 'pehmeä' (kvantitatiivinen astevaihtelu, vokaalien / diftongien pituusvaihtelu). Yksikön lokatiivissa käytetään y.gen.-akk. vartaloa, joka lyhenee.

Supistumat

Y. lokatiivin muodostuksessa vartalona käytetään y.gen-akk. vartaloa, josta pitkä vokaali lyhenee. Ensimmäisessä kahdessa tapauksessa muoto on samannäköinen kuin monikon genetiivi:

y.nom. *lättee*: y.ill. *lättee* -> lätte + st

y. nom. *suáluí*: y.ill. *suol'luu* -> suol'lu +st

y.nom. *käärbis*: y.ill. *kárbá* -> kárbá+st

Monikko:

Kaksitavuiset: vartalo heikkoasteinen (haatâ, kyele, a'lme): Vartalo sama kuin yks. gen.- akk + i + -n

haatâ: haatâ -> haatâ +i + n, kyeLi: kye'le -> kuoli + j + n (ye > uo jälkitavun ij:n edellä); alme -> a'lme -> oolmi +j +n (a > o jälkitavun ij:n edellä). Kyseessä pidentymävartalo.

Kolmitavuiset:

a) Sanassa ei esiinny vaihtelua: sama vartalo kuin y. nom. + á + i + sijapäätte -d: alttar+á+i+d, puttâl+á+i+d

b) Pituusvaihtelulliset vartalot, ei astevaihtelua. Pituusvaihtelullinen lyhentymävartalo seuraavien sääntöjen mukaisesti:

b1) 1. tavun vokaali on pitkä ja 2. tavun vokaali lyhyt: 1. tavun vokaali lyhenee, keskuskonsonantisto lyhenee pitkästä puolipitkäksi: Pituusvaihtelullinen lyhentymävartalo + sidevokaali -i- + monikko j + sijapäätte -n: haammân -> haMân+i+j + n

b2) Jos 1. tavun vokaali on lyhyt ja 2. tavun vokaali pitkä: keskuskonsonantisto lyhenee pitkästä puolipitkäksi, 2. tavun vokaali lyhenee (1. ja 2. tavun vokaalit ääntyvät venytettyinä): kappeer: kaper+i + j + n

c) Sanassa esiintyy sekä astevaihtelu että pituusvaihtelu

c1) Vartalot, joissa pituusvaihtelu on ainoastaan astevaihtelun osana: veeskir: viäs'kár: viäs'kár+i+j+n (kvantitatiivinen astevaihtelu, ei näy ortografiassa. Vartalona käytetään y. gen.-akk. vartaloa.

c2) Vartalot, joissa pituusvaihtelu esiintyy myös muualla sanassa kuin astevaihtelun alaisessa keskuskonsonantistossa: *eres: iárrás: iá'Rás+i+j+n* 'toinen, muu'; *times: timmáás: tiMás+i+j+n* 'pehmeä' Monikon lokatiivissa käytetään y.gen.-akk. vartaloa, joka lyhenee.

Supistumat

Monikon lokatiivin muodostuksessa vartalona käytetään y.gen-akk. vartaloa, josta pitkä vokaali lyhenee. Monikon lokatiivin muodostus on kaikissa tapauksissa samanlainen:

y.nom. *lättee*: y.gen.-akk. *lättee* -> lätte + i + n

y. nom. *suáluí*: y.gen.-akk. *suol'luu* -> suol'lu +i + n

y.nom. *käärbis*: y.gen-akk. *kárbá* -> kárbá+i + n

Komitatiivi

Yksikkö: –in

Kaksitavuiset: heikko aste, taivutusvartalona y.gen. vartalo, pidentynyt vartalo.

Kaksitavuiset: *hattâ: haatâ: hattá + in* (heikko aste, pidentymä), *kyeLi -> kuoli+ jn* (tässä sanatyypissä ij:n edellä *ye > uo*; *alme: a'lme -> olmi+jn*).

Paljon ääntenmuutoksia eri taivutustyypeissä.

Kolmitavuiset:

a) Sanassa ei esiinny vaihtelua: sama vartalo kuin y. nom. + sidevokaali –i- + sijapäätte –in: *alttar+á+in*, *puttâl+á+in*

b) Pituusvaihtelulliset vartalot, ei astevaihtelua. Pituusvaihtelullinen lyhentymävartalo seuraavien sääntöjen mukaisesti:

b1) 1. tavun vokaali on pitkä ja 2. tavun vokaali lyhyt: 1. tavun vokaali lyhenee, keskuskonsonantisto lyhenee pitkästä puolipitkäksi: Pituusvaihtelullinen lyhentymävartalo + sidevokaali –á- + sijapäätte –in: *haammân -> haMân+á+in*

b2) Jos 1. tavun vokaali on lyhyt ja 2. tavun vokaali pitkä: keskuskonsonantisto lyhenee pitkästä puolipitkäksi, 2. tavun vokaali lyhenee (1. ja 2. tavun vokaalit ääntyvät venytettyinä): *kappeer: kaper+á+in*

c) Sanassa esiintyy sekä astevaihtelu että pituusvaihtelu

c1) Vartalot, joissa pituusvaihtelu on ainoastaan astevaihtelun osana: *veeskir: viäs'kár: viäs'kár+á+in* (kvantitatiivinen astevaihtelu, ei näy ortografiassa); y. komitatiivissa on astevaihtelu konsonantistossa, ei ortografinen. Vartalona käytetään y. gen.-akk. vartaloa.

c2) Vartalot, joissa pituusvaihtelu esiintyy myös muualla sanassa kuin astevaihtelun alaisessa keskuskonsonantistossa: *eres: iärrás: iä'Rás+á+in* 'toinen, muu'; *times: timmáás: tiMás+á+in* 'pehmeä' (kvantitatiivinen astevaihtelu, vokaalien / diftongien pituusvaihtelu). Yksikön komitatiivissa käytetään y.gen.-akk. vartaloa, joka lyhenee.

Supistumat

Y. komitatiivin muodostuksessa vartalona käytetään y.gen.-akk. vartaloa, josta pitkä vokaali lyhenee.
y.nom. *lättee*: y.kom. *lättee* -> *lätte + in* (ilmeisesti nolla monikon tunnuksen kohdalla)
y. nom. *suálu*: y.kom. *suol'luu* -> *suol'lu + in*

y.nom. *käärbis*: y.kom. *kárbá* -> *kárbá + in*

Monikko:

Kaksitavuiset: vartalo heikkoasteinen (*haatâ, kye'le, a'lme*): Vartalo sama kuin yks. gen.-akk + i + guin

hattâ: haatâ -> hatâ +i + guin, kyeLi: kye'le -> kuo'li + j + guin (ye > uo jälkitavun ij:n edellä); alme -> a'lme -> o'lmi +j +guin (a > o jälkitavun ij:n edellä).

Kolmitavuiset:

a) Sanassa ei esiinny vaihtelua: sama vartalo kuin y. nom. + i + sijapäätte –guin: alttar+i + j + guin, puttâl+i+j+guin

b) Pituusvaihtelulliset vartalot, ei astevaihtelua. Pituusvaihtelullinen lyhentymävartalo seuraavien sääntöjen mukaisesti:

b1) 1. tavun vokaali on pitkä ja 2. tavun vokaali lyhyt: 1. tavun vokaali lyhenee, keskuskonsonantisto lyhenee pitkästä puolipitkäksi: Pituusvaihtelullinen lyhentymävartalo + sidevokaali –i- + monikko j + sijapäätte –guin: haammân -> haMân+i+j + guin

b2) Jos 1. tavun vokaali on lyhyt ja 2. tavun vokaali pitkä: keskuskonsonantisto lyhenee pitkästä puolipitkäksi, 2. tavun vokaali lyhenee (1. ja 2. tavun vokaalit ääntyvät venytettyinä): kappeer: kaper+i + j + guin

c) Sanassa esiintyy sekä astevaihtelu että pituusvaihtelu

c1) Vartalot, joissa pituusvaihtelu on ainoastaan astevaihtelun osana: veeskir: viäs'kár: viäs'kár+i+j+guin (kvantitatiivinen astevaihtelu, ei näy ortografiassa. Vartalona käytetään y. gen.-akk. vartaloa.

c2) Vartalot, joissa pituusvaihtelu esiintyy myös muualla sanassa kuin astevaihtelun alaisessa keskuskonsonantistossa: eres: iärrás: iä'Rás+i+j+guin 'toinen, muu'; times: timmáas: tiMás+i+j+guin 'pehmeä' (kvantitatiivinen astevaihtelu, mutta esim. y.gen.-akk ja m.nom.:ssa näkyy myös vokaalien / diftongien pituusvaihtelu). Monikon komitatiivissa käytetään y.gen.-akk. vartaloa, joka lyhenee.

Supistumat

Monikon komitatiivin muodostuksessa vartalona käytetään y.gen.-akk. vartaloa, josta pitkä vokaali lyhenee.

y.nom. lättee: y.gen.-akk. lättee -> lätte + i + guin

y. nom. suáluu: y.gen.-akk. suol'luu -> suol'lu +i + guin

y.nom. käärbis: y.gen.-akk. kárbá -> kárbá+i + guin

Abessiivi

Yksikkö: –ttáá

Kaksitavuiset: heikko aste, taivutusvartalo y.gen. vartalo; heikon asteen vartalo lyhenee.

hattâ: haatâ: hatâ + ttáá (heikko aste, lyhentymä), kyeLi -> kye'le+ ttáá, alme: a'lme -> a'lme+ttáá.

Kaksitavuisien sanojen yksikön abessiivissa ei juuri ole äänne- ja vokaalimuutoksia - ainoastaan lyhentymä, joka ilmenee 1. tavun vokaalin tai diftongin lyhenemisenä ja keskuskonsonantin lyhenemisenä. Mikäli keskuskonsonantistossa on useampia osia, niistä ensimmäinen lyhenee; geminaattakonsonantti lyhenee yhdeksi; puolipitkä konsonantti lyhenee lyhyeksi (tämä ei näy ortografiassa).

Kolmitavuiset:

a) Sanassa ei esiinny vaihtelua: sama vartalo kuin y. nom. + sijapäätte –ttää: *alttar+ttää, puttâl+ttää*. Huom: mikäli kolmitavuinen sana loppuu t:hen, sanaan tulee kaksi t:tä: *haamit + ttää -> haamittää*.

b) Pituusvaihtelulliset vartalot, ei astevaihtelua. Pituusvaihtelullinen pidentymävartalo, joka on siis sama kuin yksikön genetiivissä / akkusatiivissa:

b1) 1. tavun vokaali on pitkä ja 2. tavun vokaali lyhyt: 1. tavun vokaali lyhenee, keskuskonsonantisto lyhenee pitkästä puolipitkäksi: *haammân -> haammân+ttää*

b2) Jos 1. tavun vokaali on lyhyt ja 2. tavun vokaali pitkä: keskuskonsonantisto lyhenee pitkästä puolipitkäksi, 2. tavun vokaali lyhenee (1. ja 2. tavun vokaalit ääntyvät venytettyinä): *kappeer: kappeer+ttää*

c) Sanassa esiintyy sekä astevaihtelu että pituusvaihtelu

c1) Vartalot, joissa pituusvaihtelu on ainoastaan astevaihtelun osana: *veeskir: viäs'kár: viäs'kár+ttää*

c2) Vartalot, joissa pituusvaihtelu esiintyy myös muualla sanassa kuin astevaihtelun alaisessa keskuskonsonantistossa: *eres: iärrás: y. kom. iärrás + ttää 'toinen, muu'; times: timmáás: y. kom. timmáás+ttää 'pehmeä'* (kvantitatiivinen astevaihtelu, vokaalien / diftongien pituusvaihtelu).

Supistumat

Y. komitatiivin muodostuksessa vartalona käytetään y.gen-akk. vartaloa. Ensimmäisessä kahdessa tapauksessa muoto on samannäköinen kuin monikon genetiivi:

y.nom. + gen./akk. *lättee: y.abess. lättee + ttää*

y. nom. *suólui: y. gen-akk. suól'luu; y.abess. suól'luu + ttää*

y.nom. *käärbis: y.gen-akk. kárbá -> kárbá + ttää*

Monikko:

Kaksitavuiset: vartalo heikkoasteinen (haatâ, kye'le, a'lme): Vartalo sama kuin yks. gen.- akk (mutta lyhentyneenä) + i + ttää

haatâ: haatâ -> hatâ +i + ttää, kyeli: kye'le -> kuo'li + j + ttää; alme -> a'lme -> o'lmi +j +ttää

Lyhentymämuodot eivät ole diftongin ja yksinäisvokaalin lyhentymätapauksissa ortografisia.

Kolmitavuiset:

a) Sanassa ei esiinny vaihtelua: sama vartalo kuin y. gen /akk. + i sidevokaali + i (monikko); reaalistuu sidevokaalin jäljessä j:nä + sijapäätte –ttää: *alttar+i + j + ttää, puttâl+i+j+ttää*

b) Pituusvaihtelulliset vartalot, ei astevaihtelua. Pituusvaihtelullinen lyhentymävartalo seuraavien sääntöjen mukaisesti:

b1) 1. tavun vokaali on pitkä ja 2. tavun vokaali lyhyt: 1. tavun vokaali lyhenee, keskuskonsonantisto lyhenee pitkästä puolipitkäksi: Pituusvaihtelullinen lyhentymävartalo + sidevokaali –i- + monikko j + sijapäätte –ttää: *haammân -> haMân+i+j + ttää*

b2) Jos 1. tavun vokaali on lyhyt ja 2. tavun vokaali pitkä: keskuskonsonantisto lyhenee pitkästä puolipitkäksi, 2. tavun vokaali lyhenee (1. ja 2. tavun vokaalit ääntyvät venytettyinä): kappeer: kaper+i + j + ttää

c) Sanassa esiintyy sekä astevaihtelu että pituusvaihtelu

c1) Vartalot, joissa pituusvaihtelu on ainoastaan astevaihtelun osana: veeskir: viäs'kár: viä'skár+i+j+ttää (kvantitatiivinen astevaihtelu, ei näy ortografiassa. Vartalona käytetään y. gen.-akk. vartaloa.

c2) Vartalot, joissa pituusvaihtelu esiintyy myös muualla sanassa kuin astevaihtelun alaisessa keskuskonsonantistossa: eres: iárrás: iá'Rás+i+j+ttää 'toinen, muu'; times: timmáás: tiMás+i+j+ttää 'pehmeä'.

c1- ja c2-tapauksissa lyhentymävartalo.

Supistumat

Monikon abessiivin muodostuksessa vartalona käytetään y.gen-akk. vartaloa. Ensimmäisessä kahdessa tapauksessa vartalon jälkitavun pitkä vokaali lyhenee:

y.nom. *lättee*: y.gen.-akk. *lättee* -> lätte + i + ttää

y. nom. *suólui*: y.gen.-akk. *suol'luu* -> suol'lu + i + ttää

y.nom. *käärbis*: y.gen-akk. *kárbá* -> kárbá+i + ttää

Essiivi

Essiivistä esiintyy vain yksi muoto.

Kaksitavuiset: vahva aste, pidentymävartalo.

Kaksitavuiset: *hattâ*: *hattâ* + n, *kyeli* -> *kyelli+n*; *alme*: *alme+n*.

Kolmitavuiset:

a) Sanassa ei esiinny vaihtelua: sama vartalo kuin y. nom. + sidevokaali -i- + sijapäätte -n: *alttar+i+n*, *puttâl+i+n*

b) Pituusvaihtelulliset vartalot, ei astevaihtelua. Pituusvaihtelullinen lyhentymävartalo seuraavien sääntöjen mukaisesti:

b1) 1. tavun vokaali on pitkä ja 2. tavun vokaali lyhyt: 1. tavun vokaali lyhenee, keskuskonsonantisto lyhenee pitkästä puolipitkäksi: Pituusvaihtelullinen lyhentymävartalo + sidevokaali -i- + sijapäätte -n: *haammân* -> *haMân+i+n*. Joillakin puhujilla myös pidentymä: *haammân* + i + n.

b2) Jos 1. tavun vokaali on lyhyt ja 2. tavun vokaali pitkä: keskuskonsonantisto lyhenee pitkästä puolipitkäksi, 2. tavun vokaali lyhenee (1. ja 2. tavun vokaalit ääntyvät venytettyinä): kappeer: kaper+i+n; joillakin puhujilla myös pidentymätyyppi: kappeer + i + n.

c) Sanassa esiintyy sekä astevaihtelu että pituusvaihtelu

c1) Vartalot, joissa pituusvaihtelu on ainoastaan astevaihtelun osana: *veeskir: viäs'kár: ess. ve's'kir+i+n* (kvantitatiivinen astevaihtelu, ei näy ortografiassa); Essiivissä on heikon asteen lyhentymä.

c2) Vartalot, joissa pituusvaihtelu esiintyy myös muualla sanassa kuin astevaihtelun alaisessa keskuskonsonantistossa: *eres: iärrás: ess. eres+i+n* 'toinen, muu'; *times: timmáás: ess. times+i+n* 'pehmeä' (kvantitatiivinen astevaihtelu, vokaalien / diftongien pituusvaihtelu).

Supistumat

Essiivin muodostuksessa vartalona käytetään y.nom. vartaloa, josta pitkä vokaali lyhenee.

y.nom. *lättee: ess. lättee* -> *lätte + n*

y. nom. *suáluu: y.kom. suol'luu* -> *suá'luj+i+n* ; Huom: i > j vartalossa sidevokaali i:n edellä; Heikon asteen lyhentymä

y.nom. *käärbis: ess. kä'rbisin*; Heikon asteen lyhentymä

Partitiivi

Partitiivista esiintyy vain yksi muoto.

Kaksitavuiset: vahva aste, pidentymävirtalo.

Kaksitavuiset: *hattâ: hattâ + d, kyeLi* -> *kyelli+d*; *alme: alme+d*.

Kolmitavuiset:

a) Sanassa ei esiinny vaihtelua: sama vartalo kuin y. nom. + sijapäätte -d: *alttar+i+d, puttâl+i+d*

b) Pituusvaihtelulliset vartalot, ei astevaihtelua. Pituusvaihtelullinen lyhentymävirtalo seuraavien sääntöjen mukaisesti:

b1) 1. tavun vokaali on pitkä ja 2. tavun vokaali lyhyt: 1. tavun vokaali lyhenee, keskuskonsonantisto lyhenee pitkästä puolipitkäksi: Pituusvaihtelullinen lyhentymävirtalo + sidevokaali -i- + sijapäätte -d: *haammân* -> *haMân+i+d*. Joillakin puhujilla myös pidentymä: *haammân + i + d*.

b2) Jos 1. tavun vokaali on lyhyt ja 2. tavun vokaali pitkä: keskuskonsonantisto lyhenee pitkästä puolipitkäksi, 2. tavun vokaali lyhenee (1. ja 2. tavun vokaalit ääntyvät venytettyinä): *kappeer: kaper+i+d*; joillakin puhujilla myös pidentymätyyppi: *kappeer + i + d*.

c) Sanassa esiintyy sekä astevaihtelu että pituusvaihtelu

c1) Vartalot, joissa pituusvaihtelu on ainoastaan astevaihtelun osana: *veeskir: viäs'kár: part. ve's'kir+i+d* (kvantitatiivinen astevaihtelu, ei näy ortografiassa); Essiivissä on heikon asteen lyhentymä.

c2) Vartalog, joissa pituusvaihtelu esiintyy myös muualla sanassa kuin astevaihtelun alaisessa keskuskonsonantistossa: *eres: iärrás: ess. eres+i+n* 'toinen, muu'; *times: timmáás: part. times+i+d* 'pehmeä' (kvantitatiivinen astevaihtelu, vokaalien / diftongien pituusvaihtelu).

Supistumat

Essiivin muodostuksessa vartalona käytetään y.nom. vartaloa, josta pitkä vokaali lyhenee.

y.nom. *lättee*: ess. *lättee* -> *lätte + d*

y. nom. *suálu*: y.kom. *suol'luu* -> *suá'luj+i+d*; Huom: i > j vartalossa; Heikon asteen lyhentymä

y.nom. *käärbis*: ess. *kä'rbisid*; Heikon asteen lyhentymä.